

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлено результати критичного аналізу підходів до визначення поняття "інвестиційний потенціал підприємства" та обґрунтовано авторську позицію щодо його змістової характеристики. Також розглянуто концептуальні засади семантичного формування поняття "інвестиційний потенціал підприємства" на основі взаємозв'язку таких окремих понять, як «інвестиції», «інвестиційні ресурси», «здатності» та «інвестиційна діяльність».

Ключові слова: інвестиції, інвестиційні ресурси, здатності персоналу, інвестиційна діяльність, інвестиційний потенціал підприємства.

KVASNITSKA R. S., TARASIUK M. V.

Khmelnitskyi National University

THEORETICAL APPROACHES TO THE DEFINITION OF INVESTMENT POTENTIAL OF THE COMPANY

The goal of the article is to examine the contemporary interpretation of the term «investment potential», to summarize the approaches to the definition of the essence of this concept and to specify the category of «investment potential of the company». The article presents the results of a critical analysis of approaches to the definition of «investment potential of the company», including resource, market, resource-efficient and targeted approaches and proved author's position on its semantic characteristics. Conceptual bases of semantic formation of «investment potential of the company» based on the relationship of the individual concepts such as «investment», «investment funds», «capacity» and «investment activity» are considered in the article. In general, the investment potential is an important category which plays a significant part in the mechanism of the company's investment activity.

Keywords: investments, investment resources, staff capacity, investment activity, investment potential of the company.

Постановка проблеми. Для ефективного розвитку економіки, важливим є формування, об'єктивне оцінювання та використання потенціалу окремих інституційних одиниць, в тому числі й окремих підприємств, що є не фінансовими корпораціями. Ринкове середовище, у якому сьогодні функціонують підприємства, істотно змінюється: постійно зростає ступінь його невизначеності, з'являються невраховані чинники ризику. Тому адаптація підприємств до складного, динамічного та конкурентного ринкового середовища потребує творчого, науково обґрунтованого, нестандартного підходу до визначення реалій та потенціалу їх розвитку. Являючи собою інтегровану сукупність ресурсів та можливостей певного підприємства, потенціал стає своєрідною основою для вирішення поставлених завдань, запорукою ефективної та результативної його діяльності. Крім того, розвиток підприємства, розширення напрямків його діяльності знаходиться у функціональній залежності від рівня та ефективного використання такої складової загального потенціалу як інвестиційний потенціал. Тому особливої гостроти сьогодні набувають питання щодо дослідження теоретичних засад сутності інвестиційного потенціалу підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню сутності, різних підходів до трактування поняття «інвестиційний потенціал» присвячено праці багатьох вчених-економістів, серед яких І.О. Бланк, В.В. Бочаров, Г.В. Кадірова, О.П. Коюда, Є.В. Лапін, Ю.В. Литюга, У.П. Нечитайло, А.А. Пересада, К.П. Покатаєва, О.С. Федонін, У. Шарп та інші. Однак, аналіз наукової літератури, яка присвячена питанням сутнісної характеристики та особливостей формування інвестиційного потенціалу підприємств, свідчить про те, що окремі питання, пов'язані з інвестиційним потенціалом досліджено недостатньо, адже єдиного підходу щодо визначення його сутності немає. Саме тому дані питання на сьогодні є актуальними та потребують додаткового дослідження.

Метою статті є дослідження наукових напрацювань щодо визначення поняття «інвестиційний потенціал», узагальнення підходів до визначення сутності даного поняття, а також уточнення змісту поняття «інвестиційний потенціал підприємства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Інвестиційний потенціал часто розглядається в територіальному розрізі, тобто як інвестиційний потенціал країни, регіону, адміністративно-територіальної одиниці тощо.

Так, інвестиційний потенціал країни І.П. Нечитайло трактує як суму двох складових: національного багатства, що накопичене суспільством на момент оцінювання потенціалу, та валового продукту поточного періоду, а саме, тієї його частини, яка спрямовується на заощадження [1, с.15]. П.І. Мірошніченко акцентує увагу на економічному змісті інвестиційного потенціалу регіону, який є сукупністю інвестиційних ресурсів суб'єктів господарської діяльності, що формують комплексну базу відтворення господарської соціальної сфери життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання [2, с.8].

Інвестиційний потенціал науковцями також розглядається й у галузевому розрізі. Зокрема, Т.С. Хачатуров трактує інвестиційний потенціал на основі галузевого підходу через його ототожнення з комплексом фондоутворюючих галузей промисловості (виробництво машин та устаткування, будівництво, виробництво будівельних матеріалів тощо), фактично прирівнюючи його таким чином до виробничого потенціалу [3, с.192].

Однак зауважимо, що найбільш поширеним у науковій літературі є дослідження інвестиційного потенціалу на рівні підприємств. При цьому, необхідно зазначити, що погляди більшості авторів на визначення поняття «інвестиційний потенціал підприємства» доцільно систематизувати за певними підходами.

Так, в межах першого підходу, науковці автори розглядають [4–7] інвестиційний потенціал підприємства з точки зору ресурсного його уособлення, трактуючи його лише як сукупність інвестиційних ресурсів, яка включає матеріальні, нематеріальні, трудові, організаційно-управлінські та інші. Такий ресурсний підхід, на нашу думку, є досить вузьким щодо розкриття змістового насичення інвестиційного потенціалу, адже окрім ресурсів необхідно врахувати інвестиційні можливості та здатності, які у комбінації з інвестиційними ресурсами дозволяють здійснювати ефективну інвестиційну діяльність, та дозволяють підвищити ефективність функціонування підприємства за рахунок їх об'єднання.

Наступним є ринковий підхід визначення інвестиційного потенціалу підприємства, прихильники якого [8–10] ототожнюють інвестиційний потенціал з потенційним попитом на ресурси на ринку капіталу. Вважаємо цікавою позицію В.В. Бочарова, який, аналізуючи структуру інвестиційного попиту, виділяє власне потенційний попит та конкретний попит (пропозиція капіталу) і на цій основі робить висновок, що перший з них виникає за відсутності наміру суб'єкта господарювання при наявному доході (прибутку) направити його на цілі накопичення. Називаючи його формальним, він дає йому визначення інвестиційного потенціалу – джерела для майбутнього інвестування. Другий вид інвестиційного попиту автор характеризує як конкретну реалізацію намірів суб'єктів інвестиційної діяльності на ринку інвестиційних товарів у формі пропозиції капіталу. Проте не цілком правомірно ототожнювати дохід (прибуток) з інвестиційним потенціалом, оскільки завжди існує діалектична суперечність між власне споживанням і накопиченням і лише реальні накопичення можуть виступати у формі потенційних інвестиційних ресурсів. Також варто відзначити, що В.В. Бочаров припускає наявність прямого зв'язку між інвестиційним потенціалом і його конкретною реалізацією, зазначаючи, що інвестиційний потенціал підприємства – це перебуваюча у системній єдності організована сукупність наявних економічних ресурсів, а також зумовлених ними, за сучасного рівня розвитку, можливостей щодо мобілізації внутрішніх та зовнішніх інвестиційних коштів для реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства через механізм інвестування, він визначає сукупну здатність підприємства здійснювати інвестиційну діяльність, причому ступінь інвестиційної активності та ефективність інвестування детермінуються рівнем, або величиною, та мірою використання цього потенціалу [8, с. 25].

Ще одним підходом до розкриття сутності інвестиційного потенціалу підприємства є ресурсно-цільовий підхід, який позиціонується в роботах таких науковців, як Г.М. Кадірова, У.П. Нечитайло та К.П. Покатаєва. За цим підходом інвестиційний потенціал підприємства узагальнено є сукупністю ресурсів, що призначені для вкладення з метою реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства, а також досягнення бажаного результату. Відзначимо, на думку Г.М. Кадірової словосполучення «інвестиційний потенціал», можна розуміти двоюко:

1) як максимально можливий ефект, що забезпечується інвестицією; наприклад, можна говорити про інвестиційний потенціал проекту (програми), до якого (яку) зроблені фінансові та інші вкладення конкретного обсягу. Інвестиційний потенціал у першому розумінні має синонім у вигляді терміна «ефективність інвестицій»;

2) як максимальний обсяг будь-яких ресурсів (фінансових, матеріальних, інформаційних, трудових), які суб'єкт економічної діяльності може направити на інвестиційні цілі.

Отже, автор ототожнює інвестиційний потенціал із майном підприємства, визначаючи його як ту частину наявного у суб'єкта майна (у грошовій та інших формах), яка може бути направлена на інвестиційні цілі без шкоди для задоволення поточних потреб у довгостроковій перспективі. Г.М. Кадіровою виділяються окремі складові інвестиційного потенціалу:

– базовий інвестиційний потенціал (сформовані у попередні періоди активи);

– додатковий інвестиційний потенціал (частина активів, створених у поточному періоді) [11, с. 6].

Наступним із підходів до трактування інвестиційного потенціалу є результативний підхід [12–14], за яким інвестиційний потенціал трактується як спроможність до ефективного використання ресурсів незалежно від їх виду з метою реалізації можливості інвестиційного розвитку. Так, за цим підходом автори зосереджують значну увагу на результатах використання інвестиційного потенціалу, при цьому майже залишаючи поза увагою роль інвестиційних ресурсів, які впливають на інвестиційний потенціал та яким чином необхідно їх використовувати для підвищення ефективності функціонування підприємства.

За результатами аналізу різних підходів до розуміння інвестиційного потенціалу вважаємо, що інвестиційний потенціал є віддзеркаленням можливостей та здатностей формування інвестиційних ресурсів та подальшої їх ефективної трансформації при здійсненні підприємством інвестиційної діяльності.

Необхідно зауважити, що поряд із можливостями та інвестиційними ресурсами складовою інвестиційного потенціалу підприємства є сукупність здатностей його персоналу (професійних, ділових та особистих якостей працівників) до праці щодо фактичного чи потенційного здійснення інвестицій. А тому, формування та використання інвестиційного потенціалу будь-якого підприємства значною мірою визначається ступенем професійної відповідності працівників, які здійснюють діяльність щодо створення та реалізації інвестиційних можливостей, засобів мобілізації інвестиційних ресурсів та їх трансформації в інвестиції.

Тому, розглядаючи сутність інвестиційного потенціалу через сукупність елементів (компонент), які знаходяться у постійній динаміці та перебувають у тісному взаємозв'язку один з одним, пропонуємо власне трактування даного поняття як системи взаємопов'язаних елементів, яка включає можливості інвестиційного розвитку підприємства, що реалізуються через інвестиційні ресурси та здатності до ефективного їх використання з метою здійснення інвестиційної діяльності задля досягнення одержання прибутку та/або досягнення соціального ефекту. Схему концептуалізації поняття «інвестиційний потенціал підприємства» на основі взаємозв'язку таких понять як «інвестиції», «інвестиційні ресурси» та «інвестиційна діяльність» представлено на рисунку 1.

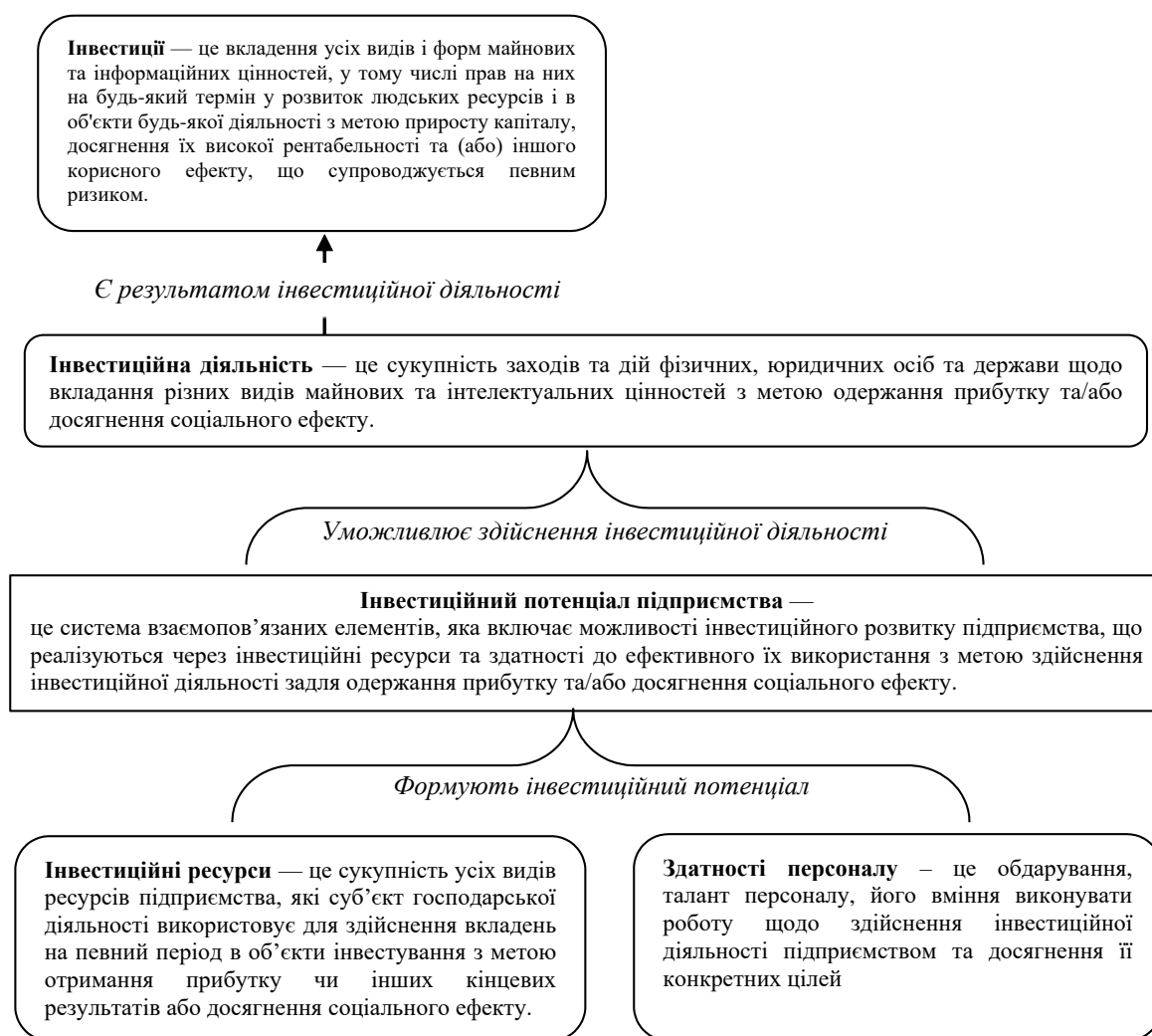


Рис. 1. Концептуалізація сутності поняття «інвестиційний потенціал підприємства»

Таким чином, «наріжним каменем» процесу формування інвестиційного потенціалу підприємства є не тільки ресурсне забезпечення, а, здебільшого, створення можливостей ефективного використання даних ресурсів. Саме вплив на формування можливостей, зміна стандартних операцій формують значний інвестиційний потенціал, що може мати великі позитивні ефекти, які можна буде поррахувати у матеріальній чи грошовій формі.

Висновки. На основі узагальнення розглянутих вище підходів до визначення інвестиційного потенціалу, доведено логічність виокремлення такого поняття як «інвестиційний потенціал підприємства», яке розглядається як система взаємопов'язаних елементів, яка включає можливості інвестиційного розвитку підприємства, що реалізуються через інвестиційні ресурси та здатності до ефективного їх використання з

метою здійснення інвестиційної діяльності задля одержання прибутку та/або досягнення соціального ефекту. Уточнення трактування даного поняття уможливило проведення подальших досліджень щодо особливостей формування та ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємств за сучасних умов розвитку вітчизняної економіки.

Література

1. Нечитайло І.П. Аналіз сучасних підходів до визначення інвестиційного потенціалу регіону / І.П. Нечитайло // Финансовые рынки и ценные бумаги. – 2010. – № 24. – С. 13–19.
2. Мірошніченко П.І. Активізація використання інвестиційного потенціалу регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.05 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України / Мірошніченко П.І. – Донецьк, 2007. – 20 с.
3. Хачатуров Т.С. Эффективность капитальных вложений / Т.С. Хачатуров. – М. : Эк-ка, 1979. – 336 с.
4. Бережна І.Ю. Теоретико-економічні підходи до обґрунтування змісту інвестиційного потенціалу / І.Ю. Бережна // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2010. – № 6. – С. 253–258.
5. Иванов С.В. Методологические подходы к определению сущности инвестиционного потенциала / С.В. Иванов // Экономика: проблемы теории и практики : сб. науч. работ. – 2004. – Вып. 95. – С. 98–104.
6. Бандура А.В. Проблемы организации эффективной инвестиционной деятельности корпорации в регионе / А.В. Бандура, Ф.И. Шахманов. – М. : Наука и экономика, 1999. – 371 с.
7. Розенблатт С. Концепция бизнеса. Рыночная экономика / С. Розенблатт, Р. Боннингтон, Б. Нидлс. – М. : Соминтек, 1992. – 685 с.
8. Бачаров В.В. Инвестиционный менеджмент : краткий курс / В.В. Бачаров. – СПб : Питер, 2000. – С. 25.
9. Басалов И.А. Формирование и реализация инвестиционного потенциала предприятия : автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.э.н. / Рос. акад. гос. службы при Президенте РФ / Басалов И.А. – М., 1996. – 19 с.
10. Колесніков О.О. Управління стратегічним потенціалом підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / О.О. Колесніков. – Харків, 2005. – 21 с.
11. Кадырова Г.М. Инвестиционный потенциал: некоторые актуальные проблемы исследования / Г.М. Кадырова // Страховое дело. – 2008. – № 11. – С. 4–10.
12. Кучерук Т.Ю. Економічне обґрунтування комплексної оцінки інвестиційного потенціалу авіапідприємства / Т. Ю. Кучерук, О. М. Вовк // Економіка. Фінанси. Право. – 2008. – № 3. – С. 11–15.
13. Горичко К.И. Составляющие экономической оценки инвестиционной привлекательности предприятия [Электронный ресурс] / К.И. Горичко, Ж.В. Семчук // Молодой ученый. – 2014. – № 10 (13). – Режим доступа : <http://cyberleninka.ru/article/n/sostavlyayushchie-ekonomicheskoy-otsenki>.
14. Шелест О.Б. Теоретичні аспекти формування структури інвестиційного потенціалу авіатранспортних підприємств [Електронний ресурс] / О.Б. Шелест // Економічні науки : зб. наук. праць / Луцьк. нац. техн. ун-ту. – Луцьк : ЛНТУ, 2010. – Вип. 7 (26). Частина 3. – Режим доступа : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_em/2010_7_3/32.pdf.

Надійшла 10.10.2016; рецензент: д. е. н. Хрущ Н. А.